

Відгук

офіційного опонента кандидата педагогічних наук
Денічевої Ольги Ігорівни на дисертацію Федорчук Ірини Володимирівни
**«Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в країнах кавказького
регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія)»**

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Трансформація системи вищої освіти в країнах пострадянського простору здійснюється під впливом стрімкого розвитку інформаційного суспільства в умовах формування глобального конкурентного середовища. Інтенсивний розвиток такого середовища передбачає формування міждержавних відносин, які сприяють обміну науковими та технологічними здобутками, результатами інноваційних змін у різних галузях діяльності людини.

Становлення соціально-трудової сфери у країнах кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія) зумовлює необхідність здійснення трансформацій в освіті, оскільки підвищення якості освіти на всіх структурних рівнях надає нові ресурси розвитку конкурентоспроможності. Ідея конкурентоспроможності особистості базується на формуванні її здатності до конкуренції на міждержавному рівні і розглядається як конструктивний елемент у процесі реформування системи вищої освіти. Співробітництво держав в економічній та освітній сферах передбачає переорганізацію закладів вищої освіти, адаптацію цілей освітніх програм до вимог європейського економічного простору, модернізацію змісту навчальних дисциплін у системі вищої освіти.

У період становлення незалежності країни кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія) набули власного досвіду модернізації системи вищої педагогічної освіти. Впровадження основних ідей цього досвіду є актуальним на сучасному етапі трансформації змісту вищої освіти в Україні. Удосконалення системи вищої педагогічної освіти націлено на проблему підготовки сучасного учителя. Формування компетентного, креативно мислячого учителя готового до інноваційної діяльності залежить від завдань, окреслених на європейському та національному рівнях держав. У цьому контексті виникає необхідність переосмислення підходів у процесі підготовки учителя.

Реформування вищої педагогічної освіти передбачає впровадження комплексних змін з боку держави відповідно до зовнішньоекономічних

тенденцій становлення соціуму. Модернізація змісту вищої педагогічної освіти здійснюється відповідно до вимог інформаційного суспільства та нових соціально-економічних потреб, які постають перед сучасними закладами вищої освіти.

Таким чином, дисертаційна робота Федорчук І.В. є актуальною з низки причин. По-перше, система вищої педагогічної освіти країн кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія) розвивається у загальноєвропейському контексті, що становить інтерес для вітчизняної системи вищої освіти. По-друге, у дисертації увагу акцентовано на оновлення змісту вищої педагогічної освіти, професійну підготовку учителя та підтримку мобільності студентів, що має суттєве значення на сучасному етапі модернізації системи вищої освіти в Україні. По-третє, викладені аргументи свідчать про актуальність дослідження Федорчук І.В., предметом якого є особливості, чинники та провідні тенденції модернізації змісту вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Доцільно відзначити відповідність теми дисертаційної роботи комплексній науково-дослідній темі кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя «Історія народної освіти і педагогічної думки в Україні (XIX – XX століття)» (державний реєстраційний номер 0115U005455). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (протокол №10 від 26. 06. 2014 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 2 від 24. 03. 2015 р.).

Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у тому, що вперше досліджено проблему модернізації змісту вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія) в останнє десятиріччя XX – на початку XXI ст. у таких аспектах: порівняльно-педагогічному, нормативному, структурному, освітньому; запропоновано авторську періодизацію становлення і розвитку вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону; обґрунтовано основні напрями трансформації змісту вищої педагогічної освіти; охарактеризовано загальні тенденції модернізації змісту вищої педагогічної освіти; удосконалено категоріально-понятійний апарат дослідження; уточнено поняття «зміст вищої педагогічної освіти», «моделювання, проектування та конструювання змісту вищої педагогічної освіти», «стандартизація освітніх результатів», «інтернаціоналізація змісту вищої педагогічної освіти». Подальшого розвитку набула проблема соціальної

детермінованості змісту вищої педагогічної освіти та підготовки педагогічних кадрів.

Незаперечним є практичне значення рецензованої роботи, яке полягає у тому, що його результати запропоновано у рекомендаціях щодо використання прогресивних ідей модернізації змісту вищої педагогічної освіти в українському освітньому просторі. Матеріали дослідження можуть застосовуватися у побудові стратегії та розробленні напрямів співробітництва в освітній сфері між Азербайджаном, Вірменією, Грузією та Україною.

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення.

У дисертаційній роботі Федорчук І.В. обґрунтовано наукові положення та окреслено перспективні напрями використання позитивного досвіду Азербайджану, Вірменії, Грузії у процесі модернізації змісту вищої педагогічної освіти України, про що свідчить аналіз тексту рецензованої роботи, автореферату та змісту публікацій автора.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (280 найменувань, з яких 97 – англійською мовою), додатків. Дисертаційна робота Федорчук І.В. чітко структурована. Зміст роботи відповідає меті та завданням дослідження.

У першому розділі роботи «Теоретико-методологічні засади модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Азербайджані, Вірменії, Грузії» виявлено політичні, економічні та соціальні чинники, які спричинили реформування вищої педагогічної освіти та модернізацію змісту підготовки вчителів. У розділі охарактеризовано сутність базових понять дослідження, якими є «реформування» та «модернізація»; досліджено взаємозв'язок між «змістом освіти – змістом навчання – змістом навчального матеріалу». Увагу заслуговує те, що у роботі представлено авторське тлумачення поняття «модернізація змісту вищої педагогічної освіти»; досліджено основні передумови модернізації змісту вищої педагогічної освіти; проаналізовано загальнонаукові та міждисциплінарні наукові підходи (акмеологічний, аксіологічний, системний, синергетичний, гуманістичний, культурологічний) до здійснення модернізації змісту вищої педагогічної освіти.

Позитивної оцінки заслуговує представлена автором періодизація становлення та розвитку вищої педагогічної освіти в Азербайджані, Вірменії та Грузії. У розділі також визначено основні тенденції формування сучасного змісту вищої педагогічної освіти країн кавказького регіону.

У другому розділі «Сучасні підходи до проектування змісту вищої педагогічної освіти в Азербайджані, Вірменії, Грузії» з'ясовано особливості моделювання та проектування змісту вищої педагогічної освіти; здійснено

аналіз процесу документотворення у сфері вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону.

Важливим здобутком Федорчук І.В. можна вважати представлену схему моделювання змісту вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону. Дисертанткою охарактеризовано шляхи оновлення стандартів вищої педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу; детально проаналізовано документи, у яких висвітлено важливість формування професійних компетентностей педагогів, показано професіограму вчителя, визначено стратегії неперервної педагогічної освіти.

Заслуговує на підтримку розроблена авторкою схема структурування змісту вищої педагогічної освіти, яка розглядає процес добору змісту підготовки учителів на макро-, мезо-, мікрорівнях. Дисертанткою здійснено аналіз проектування змісту вищої педагогічної освіти на засадах стандартно орієнтованого, компетентнісного, дослідницько орієнтованого підходів.

У третьому розділі «Перспективні напрями використання прогресивного досвіду Азербайджану, Вірменії та Грузії в процесі модернізації змісту вищої педагогічної освіти України» увагу зосереджено на важливості розвитку вищої педагогічної освіти досліджуваних країн на засадах інтеграції системи педагогічної освіти в європейський та світовий освітній простір.

З'ясовано, що модернізація вищої педагогічної освіти спричинена соціальними змінами у суспільстві та трансформацією вищої освіти в контексті євроінтеграційних освітніх процесів. Проаналізовано законодавчо-правові документи та наукові джерела з проблеми модернізації змісту вищої освіти, що дозволило Федорчук І.В. узагальнити трансформації інноваційного характеру.

Авторкою запропоновано періодизацію реформування вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону (період становлення, реформаторський період, період інтенсифікації реформування). На увагу заслуговує те, що у роботі охарактеризовано особливості модернізації змісту вищої педагогічної освіти та розвитку професійної підготовки вчителів; окреслено позитивні трансформації змісту вищої педагогічної освіти в Україні; обґрунтовано рекомендації щодо використання досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти Азербайджану, Вірменії та Грузії у вітчизняних закладах вищої освіти.

Таким чином, аналіз тексту дисертації Федорчук І.В. свідчить про те, що дисертантка досягла поставленої мети та узагальнила її у висновках дослідження. Зміст автореферату відповідає основним положенням викладеним у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи результати дослідження, наукову новизну та практичне значення, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання:

1. У першому розділі (у параграфі 1.1) проаналізовано філософські, соціологічні та психологічні теорії змісту вищої педагогічної освіти. Проте, на нашу думку, варто було б вказати, які саме теорії вплинули на формування змісту вищої педагогічної освіти. Назва параграфу 1.1 «Філософські, соціологічні та психологічні теорії змісту вищої педагогічної освіти», тому уточнення різних за змістом філософських та соціологічних концепцій щодо впливу на розвиток змісту вищої педагогічної освіти збагатило б дослідження та підкреслило його порівняльний характер.

2. У другому розділі здійснено глибинний аналіз сучасних підходів до проектування змісту вищої педагогічної освіти в Азербайджані, Вірменії, Грузії. Ураховуючи актуальність теми дисертаційної роботи, варто було б дослідити особливості застосування особистісно орієнтованого підходу у процесі підготовки майбутніх педагогів. Однак це зауваження має суб'єктивний характер і може розглядатися як побажання.

3. У третьому розділі окреслено основні напрями вдосконалення змісту вищої педагогічної освіти (с. 193). Формальним зауваженням можна вважати те, що у роботі охарактеризовано загальні напрями вдосконалення змісту вищої педагогічної освіти. Втім, було б добре проаналізувати специфічні для кожної країни окремі напрями та визначити їх ефективність у процесі вдосконалення змісту вищої педагогічної освіти.

4. У третьому розділі (у параграфі 3.2) дисертанткою обґрунтовано рекомендації щодо впровадження досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону у вітчизняних закладах вищої освіти. Хотілося б ознайомитися з рекомендаціями щодо професійної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої педагогічної освіти України.

Отже, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальне враження та позитивну оцінку дисертації Федорчук І.В..

Загальний висновок.

Аналіз кандидатської дисертації Федорчук І.В. на тему «Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія)» є актуальною, завершеною, самостійною працею, яка містить належну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У дисертаційній роботі дисертанткою отримано нові науково обґрунтовані результати, висновки яких можуть бути корисними для професійного розвитку майбутніх педагогів

та у запровадженні альтернативних програм щодо підвищення кваліфікації викладачів у закладах вищої освіти.

Дисертаційна робота Федорчук І.В. «Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в країнах кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія)» відповідає вимогам п. 9, 10, 11, 13 положення про «Порядок присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 року щодо кандидатських дисертацій та іншим інструктивним вимогам МОН України, а її авторка – Федорчук Ірина Володимирівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов і
новітніх технологій навчання
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

О.І.Денічева

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

